MAGDALENA JAGIEŁŁO-KOWALCZYK*

Parki Nowego Jorku. Droga do sukcesu

Parks of New York. The road to success

Streszczenie
Nowy Jork słynie z wielkiej ilości parków, skwerów i terenów zielonych. Stanowią one odpowiedź na zapotrzebowanie współczesnego człowieka odnośnie do publicznych przestrzeni miejskich. Zawierają w sobie różnorakie funkcje: od podstawowej rekreacyjnej poprzez komunikacyjną, sportową, usługową, edukacyjną, aż po kulturową. Pełnią ważną rolę społeczną. Znajdują się w różnych częściach miasta. Artykuł przedstawia formy działalności urbanistów, architektów, zarządców jak i użytkowników, dzięki którym wybrane parki NY osiągnęły dziś status niezwykle atrakcyjnych przestrzeni publicznych w mieście.

Abstract
New York is famous for its numerous parks, squares and green areas. They are an answer to the needs of modern man in terms of public urban spaces. They contain within them numerous different functions: from basic recreation to being a circulation space, providing sports facilities, services, education, as well as culture. They fulfil an important social role. They are located in various parts of the city. The paper illustrates the manner of operation of urban designers, architects, administrators, as well as users, thanks to whom the selected parks of New York City have achieved the rank of outstandingly attractive public spaces within the city today.

Słowa kluczowe: park, Nowy York, przeznaczenie, użytkownik, pasja
Keywords: park, New York, purpose, user, passion

1. Wprowadzenie

Nowojorski Manhattan zawsze wyróżniał się na tle całego kraju. Począwszy od nietypowej lokalizacji na skrawku lądu pomiędzy rzekami Hudson i East River, poprzez wyjątkowe zagęszczenie ludności[1], na ogromnej różnorodności zamieszkujących ten teren społeczności skończywszy. Wszystkie te aspekty przyczyniły się do spiętrzenia wielu problemów natury socjologicznej, komunikacyjnej, urbanistycznej. W latach 60. XX wieku Nowy Jork musiał zmierzyć się z problemami gospodarczymi oraz szybko rosnącymi wskaźnikami przestępczości. Sytuacja uległa poprawie w latach 90. dzięki wprowadzeniu większej liczby patroli policyjnych oraz zjawisku gentryfikacji[2]. Przeprowadzone w 2008 roku na zlecenie ówczesnego burmistrza badania, wykazały zwiększoną aktywność przestrzeni publicznych miasta oraz trendy zmierzające ku zwiększeniu zainteresowania sportem, zdrowym trybem życia, obcowaniem z naturą, czy partycypacją w wydarzeniach kulturalnych. Wyniki badania skłoniły władze do wprowadzenia projektów rehabilitacji przestrzeni miejskich, nadania priorytetu ekologicznym sposobom spędzania czasu w tych przestrzeniach[3]. Stworzono nowe ciągi spacerowo-rekreacyjne, wzmocniła się rola istniejących parków. Nadano im nowe, uwspółcześnione, odpowiadające zapotrzebowaniu społecznemu funkcje. Nowy Jork posiada dziś ponad 110 km^2 parków miejskich oraz plaże publiczne o łącznej długości 23 kilometrów[4]. Drogę dojścia do dzisiejszej świetności można

1. Introduction

new York's Manhattan has always stood out from the rest of the country, starting with its atypical location on a strip of land between the Hudson and East rivers, through its incredible population density[1], to the immense diversity of the various communities that inhabit it. All of these aspects have lead to the piling up of numerous problems related to the fields of sociology, transport and urbanism. In the 1960's, New York City had to face economic problems and quickly rising crime rates. The situation improved in the 1990's, thanks to the deployment of a larger number of police patrols and the phenomenon of gentrification2. Studies that were commissioned in 2008 by the city's mayor pointed to an increased activity in the public spaces o the city, as well as to the existence of trends which lead to an increase in public interest in sports, healthy lifestyle, experiencing nature or participating in cultural events. The results of the study influenced the municipal authorities to introduce public space rehabilitation projects and prioritise environmentally-friendly means of spending free time within these spaces[3]. New recreational walkways have been established, and the role of the existing parks became more prominent. They were given new, modernised functions, appropriate to the needs of society. New York City currently has over 110 km^2 of city parks, as well as a combined length of 23 kilometres of public beaches[4]. The road to the

* Dr hab. inż. arch. Magdalena Jagiełło-Kowalczyk, prof.PK, Instytut Projektowania Urbanistycznego, Wydział Architektury, Politechnika Krakowska. / Prof. PK, PhD. Eng. Arch. Magdalena Jagiełło-Kowalczyk, prof.PK, Institute of Urban Design, Faculty of Architecture, Cracow University of Technology, magdajagiellok@interia.pl.

prześledzić m.in. na przykładzie dwóch różnych parków Nowego Jorku: Bryant Park i High Line Park.

2. Bryant park

Bryant Park zlokalizowany jest pomiędzy Piątą i Szóstą Aleją oraz między Czterdziestą a Czterdziestą Drugą Ulicą w centrum Manhattanu. Wschodnią ścianę parku stanowi majestatyczny budynek Nowojorskiej Biblioteki Publicznej (The New York Public Library)[5]. Z tyłu budynku rozciąga się zajmujący 38.860 m^2 teren zielony. Park pełni funkcję estetyczną. Zdobią go wielobarwne klomby kwiatowe i starannie utrzymana zieleń. Funkcja rekreacyjna przeplata się tu z usługową. Wspaniałe miejsce do odpoczynku, zabawy i spotkań jest wyposażone w wiele punktów gastronomicznych oraz sezonowo działa tu przedświąteczny jarmark. W parku jest karuzela, latem można wysłuchać koncertu, a zimą pojeździć na łyżwach. Mamy tu do czynienia z przypisaną placom funkcją komunikacyjną, ale też w zgodzie ze współczesnymi założeniami dotyczącymi organizacji parków, obecna jest funkcja edukacyjna: biblioteka open air, imprezy literackie, Bryant Park Wireless Network oferująca bezpłatny bezprzewodowy dostęp do Internetu. Użytkują tę przestrzeń przede wszystkim pracownicy pobliskich firm, ale też ludzie korzystający z oferowanych w okolicy usług. W parku bawią się dzieci i spacerują mieszkańcy sąsiednich ulic. Widzimy tu ludzi w każdym wieku. W niedzielę, park zaludnia się rodzinami, które zgodnie z amerykańską tradycją jedzą wspólny brunch i oddają się przyjemnościom spacerów. Liczną grupę użytkowników stanowią też turyści. Atmosfera parku sprzyja poznawaniu nowych ludzi, nawiązywaniu profesjonalnych i osobistych znajomości oraz wzbudza zaangażowanie użytkowników w porze lunchu. Nie zawsze jednak tak było. Na przestrzeni lat, park przeżywał wzloty i upadki. Dzisiejszy, bardzo pozytywny, jego wizerunek został starannie wypracowany.

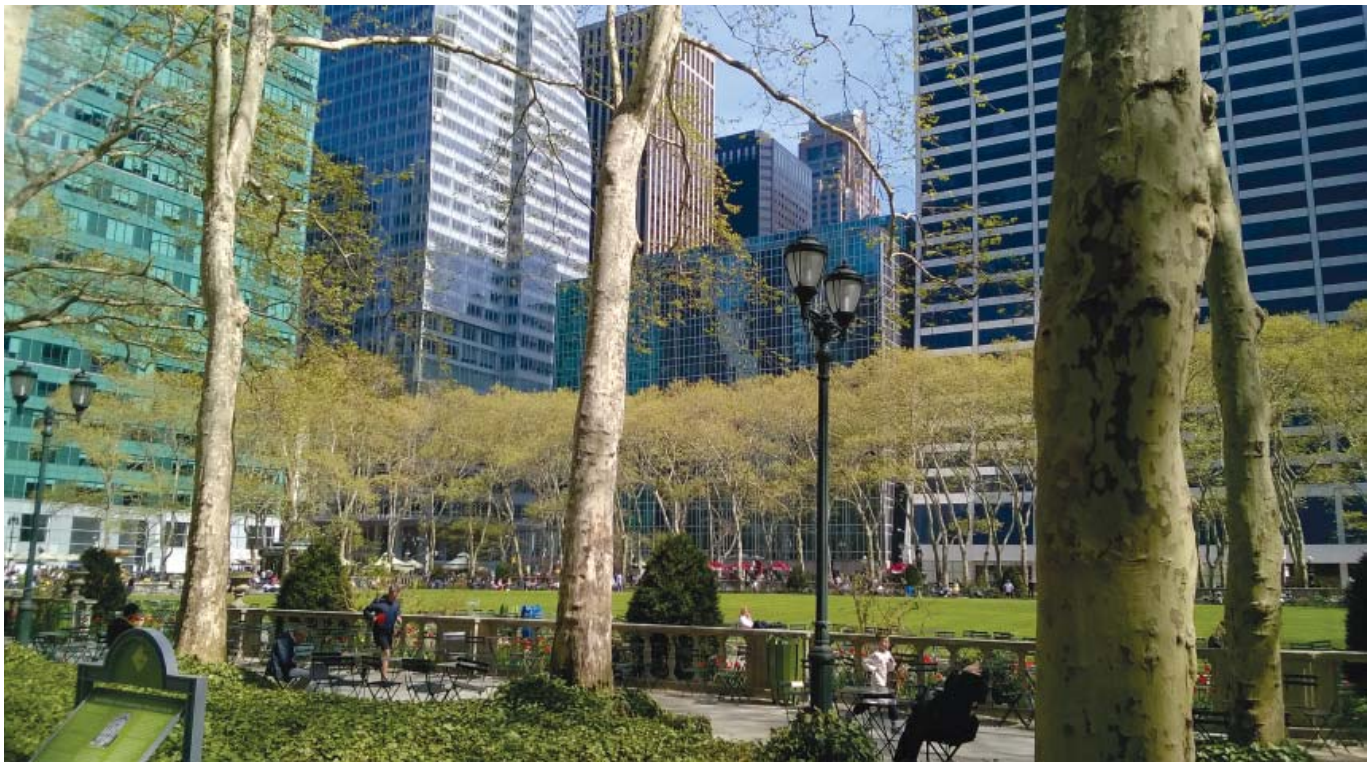
W 1686 roku miejsce to zostało wyznaczone jako własność publiczna, a w roku 1922 weszło w jurysdykcję miasta Nowy Jork. Rok później zostało przeznaczone na cmentarz dla biedoty, który zlikwidowano przygotowując się do budowy Rezerwuaru Croton. W roku 1846, Rada Gminna miasta Nowy Jork zleciła budowę publicznego parku na terenie zlokalizowanym przy rezerwuarze. Powstał w ten sposób Reservoir Park. Sam rezerwuar rozebrano w 1900 roku. Zainspirowane sukcesem Wielkiej Wystawy Światowej z 1851 roku w hali wystawowej Crystal Palace w Hyde Parku w Londynie, miasto Nowy Jork rozpoczęło przygotowania do podobnej wystawy, która miała się odbyć w Ameryce. Nowojorski Crystal Palace[6] został wybudowany w parku Reservoir Square. Budynek spłonął w 1858 roku. Jako pierwsza tego typu impreza w Nowym Jorku, wystawa w Crystal Palace stała się przyczyną wielkiego boomu turystycznego, w trakcie którego miasto odwiedziło ponad milion turystów[7]. W trakcie wojny secesyjnej Reservoir Square używany był jako obóz żołnierzy Armii Unii, a w1884 roku przemianowano go na Bryant Park, ku czci zmarłego poety, Williama Cullena Bryanta[8]. Mniej więcej w tym samym czasie miasto zatwierdziło projekty Nowojorskiej Biblioteki Publicznej[9]. W latach dwudziestych XX wieku, północna połowa Bryant Park była zamknięta dla od-

achievement of today's greatness can be traced on the example of two different parks of New York: Bryant Park and High Line Park.

2. Bryant park

bryant Park is located between Fifth and Sixth Avenue and Fortieth and Forty Second Street, in the centre of Manhattan. The eastern wall of the park is formed by the majestic building of the New York Public Library building[5]. At the back of the building is a green space that takes up 38 860 m^2. The park fulfils an aesthetic function. Recreational use is combined with the provision of services. It is a wonderful place to rest, play and meet other people, featuring numerous food courts, as well as a seasonal market. The park is also equipped with a carrousel, concerts can be attended during summer, while during the winter visitors can participate in ice-skating. The squares are mostly used as circulation spaces, however, in accordance with modern guidelines of park organisation, educational features are also present: an open air library, literature events, as well as free wireless access to the Internet provided by the Bryant Park Wireless Network. The space of the park is mostly used by the employees of local businesses, but also by persons who use the services that are available in the area. Children play in the park, while the residents of nearby streets go for walks in it. We can see people of all ages here. On Sunday, the park fills up with families, who, in accordance with American tradition, eat brunch together and enjoy the pleasantness of walks. Another large group of users are tourists. The atmosphere of the park makes it easier to meet new people, establish professional and personal connections and stimulates involvement in its users during lunch hours. However, it was not always so. Over the years, the park has had its share of ups and downs. Its current, overwhelmingly positive image has been achieved through hard and careful work.

In 1686 the area was designated public property, entering the jurisdiction of New York City in 1822. It was turned into a potter's field a year later, which was demolished during the preparations for the construction of the Croton Reservoir. In the year 1846 the city authorities commissioned the construction of a public park in the area near the Reservoir. It became known as Reservoir Park. The Reservoir itself was demolished in the year 1900. Inspired by the success of The Great World Exhibition that took place in 1851 at the Crystal Palace in Hyde Park, London, the city of New York began preparations to host a similar exhibition of its own. New York's own Crystal Palace[6] was built in Reservoir Square park. The building was destroyed in a fire in 1858. As the first event of this kind in New York City, the Crystal Palace exhibition caused an immense rise in the amount of tourists, as the city was visited by over a million people during the exhibition[7]. During the Civil War, Reservoir Square was used as a camp for Union soldiers. It was renamed Bryant Park in the year 1884, in memory of the late poet William Cullen Bryant[8]. More or less around that time the city approved the design of the New York Public Library[9]. In the 1920's,

Bryant Park, fot. Autor

the northern half of Bryant Park was off limits to visitors due to the construction of a metro railway tunnel. In the year 1933, a competition was organised for the redesign of the park. The winning entry featured a classical layout with a large central lawn, pathways, stone balustrades, allées of London Plane trees, and an oval plaza at its west end[10]. Construction of the new form of the park commenced in the year 1934, in cooperation with architect Aymar Embury II and landscape architect Gilmore D. Clark. The park was opened to visitors on the 14th of September, 1934. In the year 1974, the Landmarks Preservation Commission granted Bryant Park the status of a Scenic Monument. However, the park began to fall out of memory shortly after, its technical condition degrading while crime rates increased in its area throughout the 1980's.

However, during the middle of the 1990's, the number of visitors reached 4000 on sunny days. A change in the perception of the park occurred when the Rockefeller brothers established the Bryant Park Restoration Corporation (BPRC). A master plan, which was to restore the greatness of the park, was developed. A series of endeavours were prepared in order to attract visitors to the park, while at the same time pursuing means of generating profit. Additional conservation work was performed on the park, temporary kiosks were set up and historical tours of the park were organised, in addition to concerts and other public events, which has lead to the crime rate dropping by 92% and the doubling of the yearly number of visitors. In 1988, the master plan submitted by the BPRC was approved[11]. New entrances were set up, which were meant to increase the visibility of the interior of the park from the street, which strengthened its formal, French character. The pathways and the lighting were repaired. The master plan submitted

wiedzających ze względu na budowę tunelu metra. W 1933 roku zorganizowano konkurs na przeprojektowanie parku. Wygrała praca będąca klasycznym układem z dużym centralnym trawnikiem, ścieżkami, kamiennymi balustradami, alejami platanów klonolistnych oraz owalnym placem na zachodnim krańcu parku[10]. W 1934 roku, przystąpiono do realizacji założenia w porozumieniu z architektem Aymarem Emburym II i architektem krajobrazu Gilmore'em D. Clarke'iem. Park otwarto dla odwiedzających 14 września 1934 roku. W 1974 roku Komisja Konserwacji Miejsc Zabytkowych przyznała Bryant Park status Zabytku Krajobrazowego. Niedługo jednak park zaczął popadać w zapomnienie, pogarszał się jego stan techniczny i narastał problem przestępczości, który utrzymywał się przez lata 80.

Jednak już w połowie lat 90. XX w ilość odwiedzających park w słoneczne dni doszła do 4000 osób. Zmiana postrzegania parku nastąpiła gdy bracia Rockefellerowie ustanowili Bryant Park Restoration Corporation (BPRC). Opracowano plan zagospodarowania, który miał przywrócić parkowi świetność. Przygotowywano szereg przedsięwzięć, które miały przyciągać odwiedzających do parku, jednocześnie szukając sposobów na generowanie dochodów. Dokonano dodatkowej konserwacji parku, stworzono tymczasowe kioski oraz organizowano wycieczki historyczne po parku, koncerty i inne publiczne wydarzenia co przyczyniło się do zmniejszenia przestępczości o 92% oraz do podwojenia rocznej liczby odwiedzających. W 1988 roku zatwierdzono plan BPRC[11]. Stworzono nowe wejścia, które miały zwiększyć zauważalność parku od strony ulicy, co spotęgowało jego dostojny, francuski charakter. Naprawiono ścieżki i oświetlenie. Plan BPRC przewidywał również odnowienie monumentów znajdujących się w parku oraz renowację jego od dawna nieużywanych toalet. Miasto zatwierdziło też projekty dwóch pawilonów restauracyjnych i czterech kiosków dla koncesjonariuszy, które miały za cel generowanie ruchu poza godzinami szczytu oraz zapewnienie dodatkowych dochodów na działalność. Bryant Park ponownie otwarto w kwietniu 1992 roku, co spotkało się z wielkim entuzjazmem ze strony mieszkańców, odwiedzających, przedstawicieli mediów oraz urbanistów. Jak to zostało ujęte w uzasadnieniu przyznania nagrody przez Urban Land Institute, „sukces parku napędza sukces dzielnicy". Wkrótce do chóru pochwał dołączyli przedstawiciele społeczności biznesowej, którzy poprzez swoje oceny przyczynili się do ufundowania odnowy parku, korzystając z wyższych czynszów i rosnących wartości nieruchomości. Dziś park jest publiczny, ale prywatnie finansowany[12]. Przekształcono go w jedną z najznamienitszych przestrzeni publicznych na świecie. Ciągle trwającą misją zarządcy jest stworzenie bogatego i dynamicznego, wizualnego, kulturowego i intelektualnego doświadczenia zarówno dla nowojorczyków jak i odwiedzających. Jest nią też polepszenie wartości nieruchomości otaczających park za pomocą ciągłego ulepszana stanu parku oraz dbanie o status parku jako jednej z głównych atrakcji turystycznych Nowego Jorku. Zapewniając zadbaną przestrzeń dla darmowych przedsięwzięć rozrywkowych i przeciwdziałając przestępczości i chuligaństwu poprzez przyciąganie tysięcy odwiedzających o każdej porze, tworzy się w ten sposób

by the BPRC featured the restoration of the park's monuments and the renovation of its long unused restrooms. The city approved the designs of two restaurant pavilions and four concession kiosks, which were meant to attract visitors outside of peak hours and provide additional income for financing operations. Bryant Park was reopened in April 1992, which was met with much enthusiasm from the local residents, visitors, the media, as well as urban designers. As the Urban Land Institute put it in an award citation, "the success of the park feeds the success of the neighbourhood". Soon the chorus was joined by members of the local business community, whose assessments helped fund the renewal of the park, and who have benefited from the higher rent prices and the rising value of real estate. Today, the park is public, but privately funded[12]. It has been converted into one of the most illustrious public spaces in the world. The ongoing mission of its administrator is the creation of a rich and dynamic, visual, cultural and intellectual experience both for New Yorkers and visitors alike. It is also the increasing of the value of real estate surrounding the park through the continuous upgrading of the park and upholding the status of the park as one of the main tourist attractions of New York through the provision of a well-maintained space for free entertainment events, as well as the suppression of crime and vandalism by attracting thousands of visitors at all times, thus creating a safe environment. The park features access to sanitation, security services, colourful gardens and seasonal horticultural installations, free educational programs and entertainment for persons of all ages, as well as offering access to high quality food and merchandise. Apart from the corporation that finances the park, it is greatly influenced by young people who work, live or are otherwise professionally connected with the area around Bryant Park[13]. Their mission is to provide opportunities for young professionals to meet and forge lasting personal and professional connections. By being a part of New York's cultural and artistic community, they serve as its informal ambassadors, who provide testimonials regarding the status of the park as an icon among their personal and professional circles. By using the Internet to bring young professionals to the park in an active, it can involve them in an original way, as events for young people are organised during Happy Hours at the Southwest Porch, the Bryant Park Cafe and Bryant Park Grill, as well as during events hosted at the park, at the Film Festival, during ice skating, yoga classes or other original events. In order to facilitate their professional development, networks of professionals from various fields are being established in the Midtown area, organising meetings which allow their participants to forge professional relationships, in addition to the maintaining of a digital application which allows young professionals to connect with others, organising events featuring leaders in various fields of the economy, as well as grand, yearly events, both during the summer, as well as in winter.

sób bezpieczne środowisko. W parku zapewniony jest dostęp do urządzeń sanitarnych, usług ochroniarskich, kolorowych ogrodów oraz sezonowych instalacji sztuki ogrodniczej, darmowych programów edukacyjnych oraz bezpłatnej rozrywki dla osób w każdym wieku, do wysokiej klasy usług gastronomicznych i towarów. Oprócz finansującej park korporacji, znaczący wpływ na jego losy mają młodzi ludzie, którzy pracują, mieszkają lub posiadają zawodowe powiązania w okolicach Bryant Park[13]. Ich misją jest stwarzanie okazji młodym profesjonalistom do spotkań, nawiązywania nowych osobistych i trwałych powiązań zawodowych. Stanowiąc część nowojorskiego środowiska związanego z kulturą i sztuką, są oni kluczowym kanałem dla zapewniania parkowi kontaktu z młodymi ludźmi, służą jako nieformalni ambasadorzy, którzy poświadczają status parku jako ikony w swoich osobistych i zawodowych kręgach. Wykorzystują internet do skupienia wokół parku młodych profesjonalistów w aktywny, angażujący i oryginalny sposób, organizują spotkania młodych na Happy Hours po godzinach w Southwest Porch, Bryant Park Cafe i Bryant Park Grill oraz podczas wydarzeń dziejących się w parku, na Festiwalu Filmowym, na łyżwach, na jodze, podczas programów autorskich. W celu rozwoju zawodowego zajmują się tworzeniem sieci powiązanych ze sobą profesjonalistów z różnych dziedzin w obrębie Midtown, organizują spotkania będące okazją do nawiązywania znajomości oraz serwis internetowy pozwalający na łączenie się z innymi młodymi profesjonalistami, wydarzenia z liderami w różnych dziedzinach gospodarki oraz wielkie, coroczne wydarzenia, zarówno latem jak i zimą.

3. High Line Park

Park High Line jest dwuipółkilometrowym parkiem, który powstał na trasie linii kolejowej przebiegającej przez dwadzieścia dwie przecznice Nowego Yorku. Ciągnie się wzdłuż zachodniego brzegu Manhattanu, pomiędzy Gansevoort a 34 Aleją. Porastają go trawy i polne kwiaty. Pozornie przypadkowa kompozycja roślin oraz wykorzystanie surowych materiałów daje poczucie dzikości i służy utrzymaniu charakteru miejsca, na którym powstał. Pomiędzy zachowanymi fragmentami torów oraz bujną roślinnością rozmieszczono proste betonowe ławki uzupełnione drewnem cedrowym i tekowym. Z wiaduktu rozciągają się widoki na industrialną zabudowę Manhattanu i rzekę Hudson. W parku odbywają się darmowe koncerty, spontaniczne spektakle i projekty artystyczne, warsztaty edukacyjne, wycieczki z botanikami, obserwowanie ptaków, wspólne gry, zabawy i ćwiczenia jogi na szerokich cedrowych schodach. Na nich też spotkać można zapaleńców korzystających z internetu bądź zmęczonych dniem śpiących ludzi. Położony opodal schodów trawnik przyciąga wielu amatorów pikników. Przez wycięte w wiszącej płycie parku otwory można spoglądać na biegnącą dołem ulicę. Przeszklona wiata oraz ramy po starych bilbordach to ekrany, na których lub raczej, przez które możemy obserwować miejskie życie Nowego Yorku. Parkowa ścieżka utworzona jest z podłużnych betonowych płyt, które w nieregularny, zygzakowaty sposób wcinają się w powierzchnie zielone. Na zieleń tych powierzchni składa się ponad dwieście gatunków traw, ziół,

3. High Line Park

High Line Park is a two and a half kilometre long park, which has been constructed along a rail route that runs through twenty two of New York's streets. It stretches from the western shore of Manhattan, between Gansevoort and 34th Avenue. It is covered with grass and wild flowers. The seemingly loose composition of plants and the use of austere materials gives it an air of wildness and serves the purpose of preserving the nature of the area in which it was established. From the viaduct one can see a view of the industrial buildings of Manhattan and the Hudson river. Concerts are organised at the park free of charge, as well as spontaneous spectacles and artistic projects, educational workshops and botanical trips, bird watching sessions, group games, as well as yoga classes hosted on the broad cedar wood steps. It is there that we can meet people surfing the Internet, as well as those catching some sleep after a hard day. The lawn located near the steps attracts numerous amateurs of picnicking. The street below can be viewed through holes cut into the hanging platform of the park. The glazed roof and the frames that used to support billboards look like screens, on which, or rather through which, we can observe the city life of New York. The pathway of the park is made up of long concrete slabs, which cut into the green areas at zigzagging, irregular intervals. The greenery of these areas is composed of over two hundred species of various grasses, herbs, flowers, bushes and trees. It is readily visible that great care has been taken to make the plants appear "wild" and "rugged", an appearance which is preserved both during the flowering season and afterwards. The park, through its greenery, illustrates the flow of time, of the seasons of the year and the stages of life. Contrary to other urban green areas, the perennial plants of the park are not replaced each season. The withered flowers and dried up grasses that visually embed themselves into the rusted train tracks were to be a reference to the industrial past of the area. That very past can also be gleaned from other industrial materials which have been recycled and incorporated into it. Pro-environmental causes have tipped the balance in favour of using energy efficient lighting and an effective irrigation system. High Line Park is visited by around five million tourists each year. During sunny days, the New Yorkers that are familiar with the situation and wish to avoid the crowds, visit the park in the early morning.

High Line Park, which has been built atop a rust-ridden railway viaduct that was previously scheduled for demolition, came to be thanks to the involvement, passion and belief of a couple of dreamers, who had decided to preserve a part of the history of New York by giving the industrial, dilapidated and then-purposeless part of the city a new purpose, a new life. In order for the project to succeed, both creativity and out-of-the-box thinking were required, in addition to a lucky coincidence[14]. In the year 2000 the general consensus was that the viaduct in question, due to its sorry state, should be demolished[15]. In order to provide transportation to the factories and storehouses which were once

kwiatów, krzewów i drzew. Widać tu wielką dbałość o wygląd roślin: „dziki", „rozczochrany", mający swój przekaz estetyczny zarówno w czasie kwitnienia, jak i po nim. Park, przez swą roślinność pokazuje upływ czasu, pory roku i etapy życia. W przeciwieństwie do innych miejskich założeń zielonych, byliny posadzone w High Line nie są sezonowo wymieniane. Przekwitłe kwiaty i uschłe trawy wtopione w pordzewiałe torowisko miały być odwołaniem do industrialnej przeszłości tej przestrzeni. O przeszłości tej świadczyć też mają materiały pochodzące z przemysłowego odzysku. Względy ekologiczne zadecydowały też o zastosowaniu energooszczędnego oświetlenia oraz wydajnego systemu nawadniającego. High Line odwiedza około pięć milionów turystów rocznie. W pogodne dni, zorientowani w sytuacji nowojorczycy, chcąc uniknąć tłumów, odwiedzają park wcześnie rano.

High Line, który powstał na przeżartym rdzą, przeznaczonym do rozbiórki wiadukcie kolejowym powstał dzięki zaangażowaniu, pasji i wierze w sukces kilku marzycieli, którzy postanowili ocalić część historii Nowego Jorku, nadając industrialnej, zaniedbanej i niepotrzebnej wówczas części miasta nowe funkcje, nowe życie. Aby przedsięwzięcie było udane potrzebne były wyobraźnia i nieszablonowe myślenie, ale i szczęśliwy zbieg okoliczności[14]. W roku 2000 panowało powszechne przekonanie, że szpecący okolicę wiadukt należy poddać rozbiórce[15]. Aby obsłużyć teren fabryk i hurtowni zajmujący niegdyś teren dzisiejszej Dziesiątej Alei wybudowano w XIX wieku naziemną linię kolejową. Przed każdym pociągiem jechał tzw. kowboj z West Side, czyli jeździec na koniu wymachujący czerwoną flagą. Mimo to, linia kolejowa stanowiła tak wielkie zagrożenie dla ludzi i tak wielu straciło tam życie, że nazywano ją Aleją Śmierci. Dlatego też, w pierwszej połowie XX wieku postanowiono podnieść kolej na wysokość trzech pięter i poprowadzić ją po wiszącym wiadukcie, przecinającym w poprzek kwartały zabudowy. Jednak już w połowie wieku autostrady i związany z nimi rodzaj transportu zaczęły wypierać w Stanach Zjednoczonych transport kolejowy. W latach sześćdziesiątych, rozebrano więc południowy odcinek wiaduktu, a pozostała jego część zaczęła niszczeć. W 1999 roku pojawił się w New York Timesie artykuł dotyczący planów całkowitego jego wyburzenia. Przeczytał go Robert Hammond[16] i wziął udział w spotkaniu mieszkańców z planistami, mając nadzieję, że pojawi się ktoś, kto postanowi uratować ten teren, a on zaproponuje swoją pomoc w takim przedsięwzięciu. Nie pojawił się nikt taki poza romantycznym dziennikarzem, którym okazał się Joshua David[17]. Założyli oni organizację non profit Friends of the High Line[18] i zajęli się tworzeniem projektu ratującego to miejsce, które postrzegali jako romantyczną miejską oazę, gdzie panuje spokój i urzekająca dzikość. Byli w swych poglądach odosobnieni. Szczególnie w kręgach deweloperów, właścicieli gruntów, nad którymi przebiegała linia kolejowa i władz miasta, z burmistrzem Rudolphem Giulianim[19] na czele. Nie mając wykształcenia i zaplecza urbanistycznego, postanowili zaangażować przede wszystkim mieszkańców, ale też artystów i designerów. Wykorzystali czas zachłyśnięcia się internetem, szczególnie przez młodych ludzi, dla rozreklamowania projektu. Wydawali też broszury informacyjne, papeterie, zaproszenia, przedstawiając projekt

located in the area of Tenth Avenue, a railroad line was constructed in the XIX century. In front of each train rode a so-called West Side Cowboy, a mounted rider waving a red flag. Despite this, the rail line proved to be extremely dangerous and numerous people lost their lives because of it, giving it the name Death Avenue. This is why during the second half of the XX century it was decided to raise the rail line to a height of three stories by constructing a suspension viaduct which could run across the city's blocks. However, the railroad started to be replaced by highways and other modes of transport in the United States in the 1950's. The southern part of the viaduct was dismantled in the 1960's, and its remaining part started to deteriorate. An article in the New York Times published in the year 1999 informed of the existence of plans to completely demolish it. Robert Hammond[16] read that article and took part in a meeting between citizens and urban planners, hoping that there was someone who would decide to save the area, so that he could offer that persons his help. There were no such people there, save for a romantic journalist by the name of Joshua David[17]. Together they formed the non-profit Friends of the High Line[18] organisation and started working on a project that was meant to reclaim a place which they saw as a romantic urban oasis, filled with peace and captivating greenery. They were alone in their convictions. Especially when considering the views of real estate developers, the owners of the land over which the line was suspended and the city authorities with mayor Rudolph Giuliani at the helm[19]. With no formal education in urban design and without support, they decided it was especially important to get the residents involved, in addition to artists and designers. They took the opportunity they saw in the wide appeal of the Internet, especially among young people, to advertise the project. They published information leaflets, stationeries and handed out invitations, describing the project and the organisation as something big and serious. They wanted to inspire enthusiasm and gain as many supporters to back the project as possible. They also invited a famous New York photographer[20]. Over the course of an entire year, he took photographs of dry flowers and grasses, of birds, of sunrises and sunsets, of the river, as well as of the plants during the rain and covered by snow, depicting the colours of all of the year's seasons against a backdrop of the rusted train tracks. The idea proved to be outstandingly successful. New enthusiasts soon joined the project. The New York court of justice invalidated the decision to demolish the viaduct in 2002. At the same time, a financing expertise was made. Its results indicated that despite the fearmongering of the enemies of the project, it could become a potential source of profit. And so it was. The High Line project attracted taxpaying investors, while the average price of real estate around the first part of the park to be opened doubled over the course of two years. New shops and restaurants were opened, in addition to arts galleries and the new Whitney Museum building by Renzo Piano[21], an exclusive residential building by Zaha Hadid[22], as well as build-

i organizację jako dużą i poważną. Starali się wzbudzić entuzjazm i zdobyć jak najwięcej zwolenników przedsięwzięcia. Zaprosili do współpracy znanego nowojorskiego fotografa[20]. Przez rok fotografował on suche kwiaty i trawy, ptaki, wschody i zachody słońca, widok na rzekę, rośliny w śniegu i deszczu, kolory wszystkich pór roku i pordzewiałe tory kolejowe. Pomysł okazał się niezwykle trafiony. Pojawili się następni entuzjaści. W 2002 roku nowojorski sąd unieważnił decyzję o rozbiórce wiaduktu. W tym też czasie sporządzono ekspertyzę finansową. Wynikało z niej, wbrew przewidywaniom wrogów projektu, że stworzenie z tego miejsca atrakcyjnej przestrzeni publicznej, może się stać potencjalnym źródłem zysków. Tak się też stało. High Line przyciągnął inwestorów płacących podatki, a już po dwóch latach od otwarcia pierwszego odcinka parku, średnia cena metra kwadratowego okolicznych nieruchomości, podwoiła się. Powstały nowe sklepy, restauracje, galerie, nowa siedziba Whitney Museum projektu Renzo Piano[21], ekskluzywny dom mieszkalny projektu Zahy Hadid[22], budynki projektów Jeana Nouvella, Franka Gehry'ego czy Shigeru Bana. W 2002 roku rozpoczęto starania o przejęcie przez miasto linii kolejowej, co było bardzo skomplikowane ze względu na jej strukturę własnościową. W 2003 roku został ogłoszony konkurs na projekt zagospodarowania wiaduktu. W konkursie brali udział architekci, urbaniści oraz mieszkańcy dzielnicy. Podstawowym założeniem było stworzenie nowej przestrzeni z nową funkcją przy zachowaniu charakteru miejsca. O sukcesie pomysłu decyduje już sam fakt, iż na konkurs nadesłano siedemset dwadzieścia propozycji z trzydziestu sześciu krajów. Pojawiły się m.in. projekty Zahy Hadid i Stevena Holla. Zwycięzcami okazały się mniej znane biura[23], których projekt

ings designed by Jean Nouvell, Frank Gehry and Shigeru Ban. The year 2002 saw the beginning of the efforts for the city authorities to take control of the rail line, which was a very complicated affair due to its ownership structure. A competition was organised in 2003 for the redevelopment of the viaduct. The main assumption of the competition was the establishment of a new space with a new purpose while preserving the character of the place. The fact that the idea was a huge success is attested to by the staggering number of competition entries: seven hundred and twenty submissions were made, from thirty six countries. These included design proposals by Zaha Hadid and Steven Holl. The competition was won by relatively less known architectural practices[23], with a design based on the simplicity of the overall idea and the preservation of a fragment of the city's industrial past and connecting it with wild, seemingly untamed greenery. The first section of High Line Park was finished in 2009, the second in 2011, while the last one was complete on the 21st of September 2014. The costs of the entire project amounted to nearly 223 million dollars. It was partially funded by the municipal authorities, with a sizeable part coming from the residents of New York. The Friends of the High Line have taken part in securing the project's funding since the beginning. The organisation is currently involved in maintaining the park, despite it being public property. The city is responsible for the area's safety. The main costs were consumed by the renovation of the viaduct, the construction of a hidden lighting installation providing delicate, indirect illumination, the irrigation system, the establishment of the garden and the park's street furniture.

High Line Park, fot. Autor.

opierał się na prostocie pomysłu i zachowaniu fragmentu industrialnej przeszłości miasta z dziką, pozornie nieujarzmioną zielenią. Pierwszy odcinek High Line ukończono w 2009 roku, drugi w 2011, a ostatni 21 września 2014 roku. Całość inwestycji kosztowała prawie 223 miliony dolarów. Częściowe finansowanie wzięły na siebie władze miasta, dużą zaś jego część przejęli mieszkańcy Nowego Yorku. Od początku, pozyskiwaniem funduszy zajmowało się Friends of the High Line. Organizacja ta zajmuje się też utrzymaniem parku, mimo, iż jest on własnością publiczną. Miasto odpowiada natomiast za zapewnienie bezpieczeństwa na tym terenie. Koszty pochłonął remont wiaduktu, ukryta, dająca delikatne rozproszone światło instalacja oświetleniowa, system nawadniania, założenie ogrodu, mała architektura.

4. Podsumowanie

Jak dostrzec można na przestawionych przykładach, mimo różnic wynikających z lokalizacji parków miejskich, ich form przestrzennych, czasu powstania i dominujących grup użytkowników, podobne wydają się być determinanty ich sukcesu. Miarą tego sukcesu jest ilość użytkowników oraz ich dobre samopoczucie, poczucie bezpieczeństwa, entuzjastyczne nastawienie i spontaniczne inicjatywy. Miarą jest też trwanie parków w przestrzeni miasta, ich popularność i nieustająca atrakcyjność. Dobrze zorganizowane parki stanowią istotne miejsca w przestrzeni publicznej, mają bowiem korzystny wpływ na życie społeczne, umożliwiają kontakty międzyludzkie. Drogi do sukcesu dwóch przedstawionych parków Nowego Jorku były długie i kręte. Przestrzenie publiczne, na których zostały zorganizowane przechodziły różne koleje losu: bywały siedliskiem przestępczości stanowiły zagrożenie budowlane, budziły odrazę estetyczną, były omijane przez mieszkańców i turystów. Teraz jednak są jednymi z najczęściej i najchętniej odwiedzanych miejsc Nowego Jorku. Aby tak się stało potrzebny był przede wszystkim pomysł. Pomysł i pasja przedstawicieli władz, planistów, urbanistów, użytkowników, czy nawet ludzi z zewnątrz posiadających ideę i lubiących działanie. Nawet tylko jedna z wymienionych osób jest w stanie zarazić entuzjazmem innych i osiągnąć cel. Jeżeli jednak uda się wypracować współpracę pomiędzy nimi to droga do sukcesu wydaje się prosta. Determinacja mieszkańców, dobra wola i zaangażowanie decydentów, ukierunkowanie działań na potrzeby odbiorców są podstawą dobrej organizacji prac i pozyskania środków finansowych. Tak stało się w przypadku obu przedstawionych parków powstałych z pasji, wyobraźni, nieszablonowego myślenia, a czasem i dobrze wykorzystanych zbiegów okoliczności.

PRZYPISY

[1] Według danych z 2014 roku, Nowy Jork zamieszkuje niemal 8,5 miliona ludzi. Od 2010 roku do dzisiaj w Nowym Jorku przybyło najwięcej mieszkańców w stosunku do wszystkich amerykańskich miast. Ludność ta rozmieszczona jest na 790 km² terenu, co czyni Nowy Jork najgęściej zaludnionym miastem Stanów Zjednoczonych, www.greenpointpl.com, 22.04.2016.

[2] Gentryfikacja to proces społeczno – ekonomiczny przebiegający na określonym obszarze miasta, który skutkuje zmianą społecznego charakteru przestrzeni oraz odnową elementów architektonicznych, http://rownosc.info/dictionary/gentryfikacja, 22.04.2016

[3] P. Haupt, *Nowy Jork – miasto pieszych? Amerykański sen XXI wieku*, Housing Environment. Pedestrian in the Urban Space, 13/2014, Politechnika Krakowska, Kraków 2014, s. 63.

4. Conclusion

As it can be seen from the examples that have been discussed, despite the differences arising from the location of these city parks, their spatial forms, the time of their construction and their dominant users, the factors that determined they success seem to be similar. Their success can be measured in the amount of users and their good state of mind, their sense of security, an enthusiastic approach and the spontaneity of initiative. It can also be measured in the enduring presence of these parks in the space of the city, their popularity and the fact that they do not cease to be attractive. Well organised parks are important places within the wider public space, as they exert positive influence on public life, facilitating interpersonal contact. The roads to the success of the two parks of New York were long and arduous. The public spaces in which they were established have a varied history: they used to be infested with crime or a posed a danger due to their construction, they were aesthetically repulsive or were simply avoided by residents and tourists. Right now, however, they are some of the most often and most eagerly visited places in New York. In order for this to become a reality, the most important thing that was needed was the right idea. An idea and the passion of the authorities, planners, urban designers, users and even unaffiliated persons who shared that idea and who liked to get involved. Even a single person from one of these groups can spread their enthusiasm to others and achieve their goal. However, should they succeed in establishing cooperation between them, then the road to success seems to be simple. The determination of residents, the good will and involvement of decision-makers and the directing of efforts towards meeting the needs of users are the foundations of the good organisation of those efforts and the securing of funds. This was the case in both examples of the aforementioned parks, which were built with passion, imagination, out-of-the-box thinking and, and, at times, thanks to making the best out of a lucky opportunity.

ENDNOTES

[1] According to information from the year 2014, New York is currently inhabited by 8,5 million people. From 2010 to the present, New York has experienced the largest increase in the number of inhabitants than all other American cities. Its population resides in an area of 790 km2, which makes New York the most densely populated city of the United States. www.greenpointpl.com, retrieved on 22.04.2016.

[2] Gentrification is a socio-economic process that takes place in an area of a city, exerting changes in the social character of its space and the renewal of architectural elements, http://rownosc.info/dictionary/gentryfikacja, retrieved on 22.04.2016

[3] P. Haupt, *Nowy Jork – miasto pieszych? Amerykański sen XXI wieku*, Housing Environment. Pedestrian in the Urban Space, 13/2014, Politechnika Krakowska, Krakow 2014, p. 63.

[4] Mayor Giuliani Announces Amount of Parkland in New York City has Passed 28,000-acre Mark [in:] nyc.gov., 02.04.2016, Beaches in New York City", [in:] nycgovparks.org., retrieved on 02.04.2016

[5] It is one of the largest libraries in the world, rivaling the British Library, the United States Library of Congress and the French National Library. It contains over 50 million books in 370 languages and dialects, including publications for the blind. The New York Public Library is involved in numerous projects, for instance in a project which features the scan-

[4] Mayor Giuliani Announces Amount of Parkland in New York City has Passed 28,000-acre Mark " [w:] nyc.gov. , 02.04.2016, Beaches in New York City", [w:] nycgovparks.org., 02.04.2016
[5] Jest ona obok Biblioteki Brytyjskiej, Biblioteki Kongresu Stanów Zjednoczonych oraz Francuskiej Biblioteki Narodowej, jedną z największych bibliotek na świecie. Znajduje się tu ponad 50 milionów woluminów w 370 językach i dialektach, wśród nich również publikacje dla niewidomych. The New York Public Library zaangażowana jest w prowadzenie wielu projektów, np. projektu, w ramach którego wszystkie książki są skanowane i udostępniane w Internecie. http://www.nypl.org/help/, 21.04.2016
[6] Zaprojektowany przez Georga Cartensena i Charles'a Gildemeistera, www.nyhistory.org/.../new-yorks-crystal-palace, 21.04.2016
[7] Nowy Jork odwiedza dziś prawie 50 milionów turystów rocznie, www.nyc.gov, 22.04.2016.
8 William Cullen Bryant (1794–1878) – poeta romantyczny, wieloletni redaktor New York Evening Post i obywatelski reformator, www.bryantpark.org, 22.04.2016.
[9] Projekty zgłoszone przez architektów Johna Mervena Carrére i Thomasa Hastingsa, op cit, 22.04.2016
[10] Praca została nadesłana przez architekta z Queens – Lusby Simpsona, op cit, 22.04.2016
[11] Opracowany przez Hanna/Ollin Ltd., op. cit. 22.04.2016
12 Przez Bryant Park Corporation (BPC), która jest organizacją finansowaną z prywatnych źródeł, zarządzającą Bryant Park przy użyciu metod i technik zarządzania typowych dla sektora prywatnego. Starając się polepszyć stan parku z roku na rok, BPC śledzi inne modele i stale poszukuje innowacji zarówno wśród swoich pracowników jak i na zewnątrz, skupiając się na swoim najważniejszym celu: zaoferowaniu społeczeństwu idealnego parku, www.pps.org/projects/bryantpark/, 06.05.2016
[13] Bryant Park Young Professionals jest siecią skupiającą młodych profesjonalistów w wieku 21–35 lat. Mądrzy, dobrze powiązani i zdeterminowani, Young Professionals reprezentują to, co najlepsze w Nowym Jorku, przez co mają dostęp do specjalnych przywilejów w zakresie przedsięwzięć związanych z parkiem i specjalnymi okazjami do budowania znajomości w związku ze swoimi powiązaniami z Bryant Park, www.eventbrite.com.
[14] Rittenhouse M. *Nowy Jork. Od Manhatty do Ground Zero,* Wydawnictwo Czarne, Wołowiec, 2013, s. 156.
[15] O projekcie tym traktuje David J., Hammond R. *High Line. The Inside Story of New York's City Park in the Sky*, New York, Farrar, Straus & Giroux, 2011.
[16] Współzałożyciel i dyrektor organizacji non profit *Friends of the High Line*. Ukończył historię w Princeton, zajmował się m.in. tworzeniem stron internetowych, www.the highline.org, 14.05.2016.
[17] Drugi współzałożyciel organizacji non profit *Friends of the High Line*, dziennikarz *Ibidem*
[18] *Ibidem,*
[19] www.biography.com/people/rudolph-giuliani, 14.05.2016
[20] Joel Sternfeld, www.luhringaugustine.com/artists/joel-sternfeld, 14.05.2016
[21] whitney.org/About/NewBuilding, 14.05.2016
[22] ny.curbed.com/zaha-hadid, 14.05.2016
[23] James Corner Field Operatins oraz Diller Scofidio+Renfro, Rittenhouse M. Wołowiec, 2013, *op. cit.* s.161

LITERATURA

[1] Rittenhouse M. *Nowy Jork. Od Manhatty do Ground Zero,* Wydawnictwo Czarne, Wołowiec, 2013,
[2] Jacobs J. *The Death and Life of Great American Cities*, Warszawa : Fundacja Centrum Architektury, 2014,
[3] *Mayor Giuliani Announces Amount of Parkland in New York City has Passed 28,000-acre Mark "* [w:] nyc.gov. , 02.04.2016, *Beaches in New York City"*, [w:] nycgovparks.org., 02.04.2016
[4] www.nyhistory.org/.../new-yorks-crystal-palace, 21.04.2016
[5] www.nypl.org/help/, 21.04.2016
[6] Haupt P. *Nowy Jork – miasto pieszych? Amerykański sen XXI wieku* [w:] *Housing Environment. Pedestrian in the Urban Space, 13/2014*, Politechnika Krakowska, Kraków 2014,
[7] David J., Hammond R. *High Line. The Inside Story of New York's City Park in the Sky*, New York, Farrar, Straus & Giroux, 2011.
[8] www.thehighline.org, 14.05.2016.
[9] www.luhringaugustine.com/artists/joel-sternfeld, 14.05.2016
[10] whitney.org/About/NewBuilding, 14.05.2016
[11] ny.curbed.com/zaha-hadid,, 14.05.2016

ning of all of its books and providing access to them via the Internet. http://www.nypl.org/help/, retrieved on 21.04.2016
[6] Designed by Georg Cartensen and Charles Gildemeister, www.nyhistory.org/.../new-yorks-crystal-palace, retrieved on 21.04.2016
[7] New York is visited by nearly 50 million tourists every year, www.nyc.gov, retrieved on 22.04.2016.
[8] William Cullen Bryant (1794–1878) – romantic poet, longtime editor of the New York Evening Post and citizen reformer, www.bryantpark.org, retrieved on 22.04.2016.
[9] Designed by John Merven Carrére i Thomas Hastings, op cit, retrieved on 22.04.2016
[10] Designed by architectrs John Merven Carrére i Thomas Hastings, op cit, retrieved on 22.04.2016
[11] Designed by Hanna/Ollin Ltd., op. cit. retrieved on 22.04.2016
[12] By Bryant Park Corporation (BPC), which is a privately funded organisation which oversees Bryant Park using management methods and techniques used in the private sector. Striving to improve the state of the park each year, BPC monitors other models and continuously searches for innovation both among its employees and elsewhere, focusing on its most important goal: offering society the perfect park. www.pps.org/projects/bryantpark/, retrieved on 06.05.2016
[13] Bryant Park Young Professionals is a network of young professionals between 21 and 35 years of age. Intelligent, well-connected and determined, the Young Professionals represent that which is the best in New York, which gives them access to special privileges regarding events associated with the park and special occasions allowing them to form connections due to their association with Bryant Park, www.eventbrite.com.
[14] Rittenhouse M. *Nowy Jork. Od Manhatty do Ground Zero,* Wydawnictwo Czarne, Wołowiec, 2013, p. 156.
[15] The design is discussed by David J., Hammond R. *High Line. The Inside Story of New York's City Park in the Sky*, New York, Farrar, Straus & Giroux, 2011.
[16] Co-founder and director of the *Friends of the High Line* non profit organisation. Graduated from Princeton after majoring in history, professionally involved in webpage development, www.the highline.org, retrieved on 14.05.2016.
[17] The second co-founder of the *Friends of the High Line* non profit organisation, journalist *Ibidem*
[18] *Ibidem,*
[19] www.biography.com/people/rudolph-giuliani, retrieved on 14.05.2016
[20] Joel Sternfeld, www.luhringaugustine.com/artists/joel-sternfeld, retrieved on 14.05.2016
[21] whitney.org/About/NewBuilding, retrieved on 14.05.2016
[22] ny.curbed.com/zaha-hadid, retrieved on 14.05.2016
[23] James Corner Field Operatins and Diller Scofidio+Renfro, Rittenhouse M. Wołowiec, 2013, *op. cit.* p.161

BIBLIOGRAPHY

[1] Rittenhouse M. *Nowy Jork. Od Manhatty do Ground Zero,* Wydawnictwo Czarne, Wołowiec, 2013,
[2] Jacobs J. *The Death and Life of Great American Cities*, Warszawa : Fundacja Centrum Architektury, 2014,
[3] ***Mayor Giuliani Announces Amount of Parkland in New York City has Passed 28,000-acre Mark "*** [in:] nyc.gov. , 02.04.2016, ***Beaches in New York City",*** [in:] nycgovparks.org., retrieved on 02.04.2016
[4] www.nyhistory.org/.../new-yorks-crystal-palace, retrieved on 21.04.2016
[5] www.nypl.org/help/, retrieved on 21.04.2016
[6] Haupt P. *Nowy Jork – miasto pieszych? Amerykański sen XXI wieku* [in:] *Housing Environment. Pedestrian in the Urban Space, 13/2014*, Politechnika Krakowska, Krakow 2014,
[7] David J., Hammond R. *High Line. The Inside Story of New York's City Park in the Sky*, New York, Farrar, Straus & Giroux, 2011.
[8] www.thehighline.org, retrieved on 14.05.2016.
[9] www.luhringaugustine.com/artists/joel-sternfeld, retrieved on 14.05.2016
[10] whitney.org/About/NewBuilding, retrieved on 14.05.2016
[11] ny.curbed.com/zaha-hadid,, retrieved on 14.05.2016

Translation by Krzysztof Barnaś

High Line Park, fot. Autor.

